

Kåröd-Hedebladet nr 13 december 2002

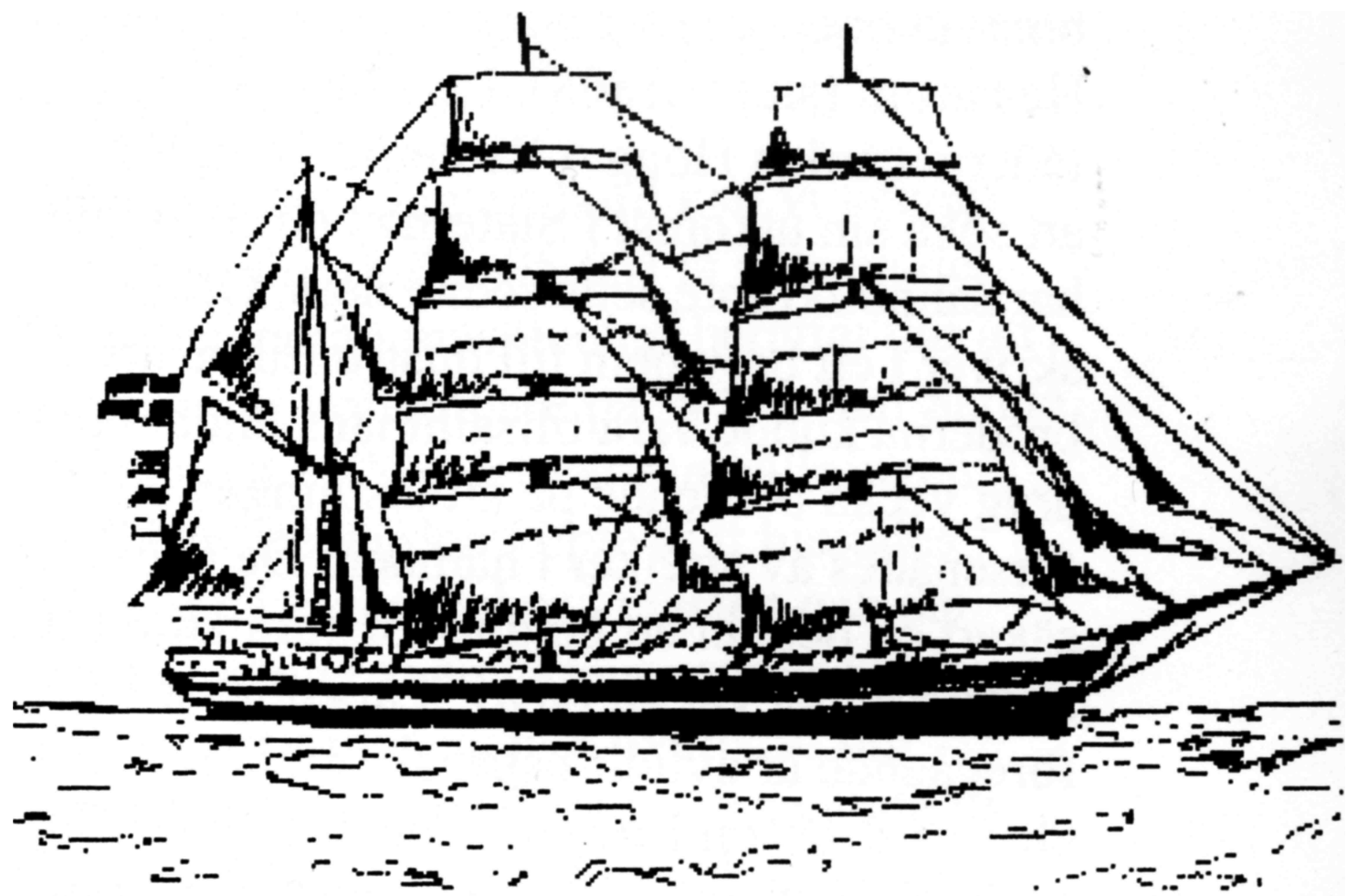
Organ för släktföreningen
Kåröd-Hede Myckleby Orust

Kära släktingar!

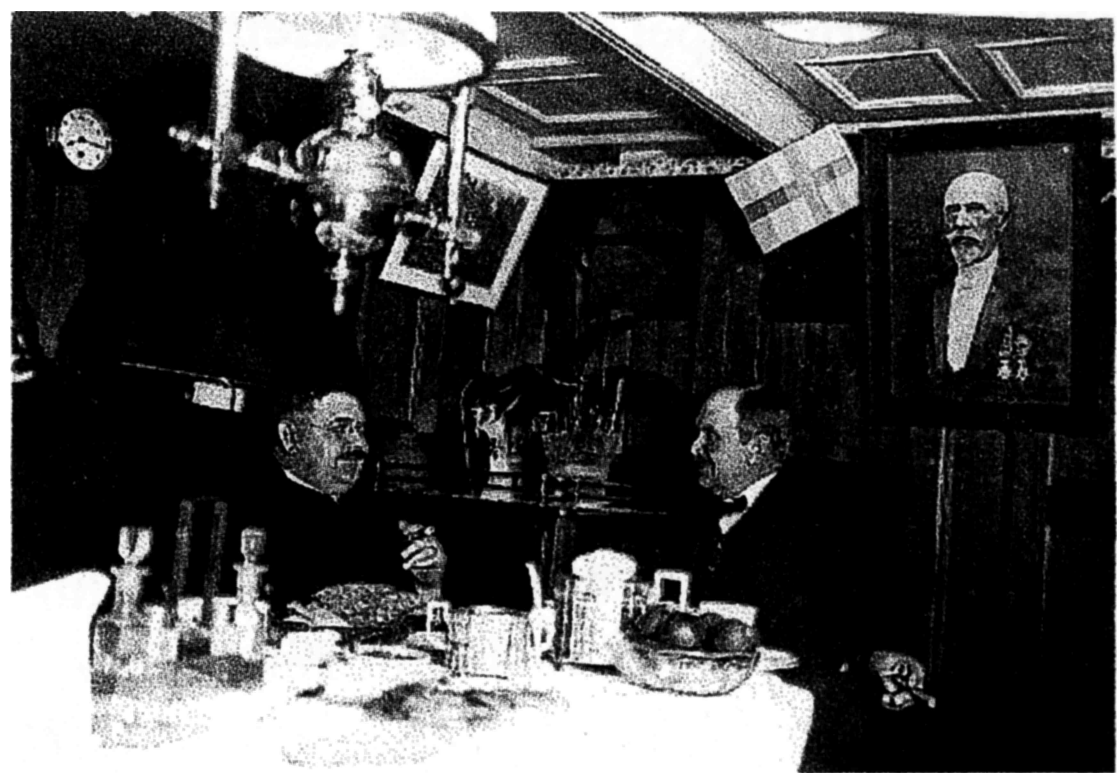
Året 2002 går mot sitt slut och det är dags att lägga fram ett nytt blad av släkthistoria lagom till jul. Ett seglande skepp får tillsammans med jordbruket symbolisera förfädernas försörjningsbas - kombinationen jordbrukare och sjöfarare - och därför har ett sådant fått sin plats tillsammans med en ägokarta över Kåröd. Styrelsen har under året haft ett sammanträde i juni och minnesanteckningarna kan ni läsa nedan. Några bidrag till bladet har jag ännu inte fått in och det betyder att jag fortsätter att skriva om det som jag lovade en fortsättning på i föreg. blad - Johan Otto Johnards liv som sjökapten i början av 1900-talet med stöd av brev och andra dokument, som välvilligt ställts till mitt förfogande av Gert Johnards dotter Anne Frahm.

I oktober 2002 var kyrkböckema för Bohuslän inlästa och utlagda på nätet. Under nästa år har vi alltså möjlighet att gå igenom de data vi har på förfäderna och kontrollera dem för att få ett korrekt släkttregister bakåt i tiden. Det är meningen att släkttregistret skall vara sökbart på hemsidan. Jag har det fn i min dator. Vår hemsida håller nu på att finna sin form genom benäget bistånd av Mikael Lundgren och kan nog sjösättas före nyår.

Olof Johnard / ordf

1

Sjömansbrevet berättar

Fotot ovan kan med hjälp av brev och Alien seamen certification card USA dateras till första veckan i mars 1919. Skeppsklockan visar 8.15 och platsen är kaptensens salong på s/s Johan Sanne, som några dagar tidigare anläppt N.Y:s hamn. Salongen är inredd på fartygsklassiskt sätt med röda plyschgardiner, mässingslampa och gedigna mahognymöbler. På hörnskåpet står ett konfirmationsfoto av Ottos äldsta barn, Torborg och Hartvig

Rederiets grundare, den då nyligen avlidne Johan Newton Sanne (1836-1919), blickar värdigt ned från tavlan på två cigarrökande

herrar vid frukostbordet - herrar som företer vissa likheter till kroppsbyggnad och ansiktsform. Mannen till höger är kaptenen ombord, Otto Johnard från Uddevalla, och bredvid honom sitter hans yngre bror Lars Hedstrum (sic) (f. 1868). Lars lämnade fädernegården Houg i Resteröd 1886 för att söka sin utkomst i Staterna och bröderna har sannolikt inte setts sedan dess. Otto skriver i ett brev hem till hustru Ellen att bröderna kunde vara tillsammans under en dryg vecka beroende på att lastningen försenades av strejker i hamnen. De hade säkert en hel del att berätta för varandra. En sorglig nyhet var att en av Lars döttrar föregående är avlidit i spanska sjukan. Ottos äldste son Hartvig hade även han smittats av denna elakartade influensa, som grasserade runt om i Europa efter första världskrigets slut. Hartvig var jungman på Transatlantics S/S Sonja och genom tillfälligheternas spel hade han turen att pappa Otto och farbror Lars kunde besöka honom och stärka hans livsandar på The Swedish Hospital, där han blivit inlagd efter att hans fartyg hade anlöpt N.Y.

I ett brev hem några veckor senare meddelar Hartvig, att han är så gott som frisk och att han får vara uppe. Han planerar att köpa jord i Canada och odla vete.

Episoden visar sjömanslivets villkor under en tid då det tog lång tid för breven till och från hemmet att komma fram via rederikontoren och hamnarna och då andra kommunikationsmöjligheter var mycket begränsade även om telegraf fanns. När man läser Otto Johnards brev finner man där ofta klagomål över att breven hemifrån dröjer och anvisningar om vart de skall adresseras för att nå fram snabbt. Dessutom fylls breven av frågor om hemförhållandena vilket på ett rörande sätt vittnar om viljan att försöka följa med i familjelivet.

Några kommentarer till politiska förhållanden eller pågående världskrig kan man inte finna i tillgängliga brev men tack vare tidningsbuntar som skickas till båten hemifrån kan han följa vad Bohusläningen och Bohusposten skriver om Uddevalla.

Handelstidningen finns allmänt som han skriver, hos mäklarna i hamnarna.

I ett tidigt brev till hustru Ellen (Methil Juli 1905) visar han upp en poetisk och humoristisk ådra:

" God afton vännen, min hulda maka
Har än du slumrat med din lilla skara

Nyss klockan slog här i tornet nio -och
derför hemma den slagit tio.

Således borde ju vara tid

Att gumman hvilar från dagens strid.

Här sitter Gubben och tyst han tänker

På flydda tider - hvad sällhet skänker

Ej dessa tankar som så på ny

Far genom minnet, passera revy.

Ack! Mins du Ella, mins du den qvällen

Då första kyssen du gaf åt Sällen"

Hvad han var stolt och hvad han var yr

När kursen sedan ombord han styr....

Ett annat brev mitt i världskrigets mörka år 1916 från W. Hartlepool ger oss bilden av en dyster jul. Restriktioner gör att besättningen ej får gå iland och sjömansprästen får inte komma ombord. Endast kaptenen har tillstånd att vara iland några timmar.

Oron för hälsotillståndet hemma är alltid levande hos honom men de egna problemen och farorna berör han med lätt hand för att inte sprida ängslan. Man kan av breven se att religionen har en stor betydelse för honom som tröst för egen och andras del och som förklaringsmodell för skeenden och människors sätt att vara. Känslan av maktlöshet när man inte kan komma och hjälpa dem därhemma eller när väder och vind visar sina krafter på havet och man står ensam med ansvaret ger han ofta uttryck för men slutar reflexionerna med att ställa sig under den högstes beskydd och acceptera sjukdom och död som uttryck för hans vilja förutsatt att man har gjort sitt bästa.

Med denna trons ankargrund kan han få

kraft att bära ansvaret och visa handlingskraft i alla de svåra situationer som en sjöman under 40 år på havet kan råka i. I början av första världskriget 1914 hade England och Tyskland lagt ut minor över stora områden i Nordsjön. Minorna jämte ubåtstorpederingar tog ungefär 300 svenska fartyg under de fyra krigsåren. Närmare 800 svenska sjöman omkom. Dessutom tog sig de krigförande rätten att kontrollera och stundom kvarhålla neutrala länders fartyg. Men för Sveriges försörjning var det livsviktigt att seglationen pågick och Otto Johnard och hans besättning gynnades av tur och gott sjömanskap i förening med Guds försyn. Ett par incidenter efter kriget nämns i Ottos brev till fru Ellen. En natt i september 1920 blev Johan Sanne på väg från Holmsund till Rouen med trälast påseglad av ett fartyg som girade och rände stäven i ångarens sida för att sedan försvinna utan att uppge sitt namn. På trettondagshelgen 1930 tappade Johan Sanne roret i hårt väder vid Horns rev i Nordsjön och drev redlost omkring tills hon fick bogsering av en holländsk ångare till Ymuiden.

Funderade Otto Johnard inte på att skaffa något arbete iland? Några brevrader 1920 vittnar om att hamnkaptentjänst kunde locka och att köpa gården Anebo i Resteröd kunde också tänkas. Men han tycker, att han som 55-åring är för gammal för att ge sig in i något nytt och fortsätter istället sjömanslivet i ytterligare 12 år.

Sjömännens arbetsvillkor under den tid vi nu talar om - 1800-talets slut fram till 1930 - var inte särskilt goda. En statlig utredning från 1913 säger en hel del bl.a. om bostadsförhållandena. Manskaper bodde i s.k. skansar som var en gemensam bostadsyta. Engelsmännen som var stilbildande inom skeppsbygget byggde in sitt klassamhälle i båtarna. De hade oftast skansarna placerade i fören på de gamla ångarna. Utrymmet var inte stort, vattnet skvalpade in när det var sjögång, kläderna blev sura, dagsljuset var begränsat och ofta fanns ej någon värmeledning. Sjömanskistan fick rymma sjömannens

tillhörigheter. Men bostäderna inkräktade ju inte på lastutrymmet.

En skarp kontrast till skansarna var befälhavarens bostadombord, placerad midskepps med salong, separat sovhytt och badrum.

Om mathållningen ombord kan vi genom en notis i GP (1975-05-04) få veta en del. En pensionerad maskinchef berättar där att när han var kollämpare på S/S Johan Sanne i mitten på 1920-talet var mathållningen usel. När stewarden köpte kött hissades detta upp i stora säckar i masten och där fick det hänga även varma sommardagar. Mycket fick man slänga överbord om stewarden var oförståndig och sparade på köttet alltför länge. Ibland fick stewarden stryk för att han skulle begripa att köttet skulle lämpas överbord. Stewarden vågade sig sällan iland ty varhelst han sågs fick han sig en omgång.

Tro inte att detta hjälpte.

Det var bara kaptenen och befälet som hade frisk mat, ty de hade ett isskåp under bryggan, men det var alltid låst så att ingen av besättningen skulle komma över något extra gott. Vad använde en ung kollämpare sin fritid till för övrigt ombord när han inte var sysselsatt med att klå upp stewarden Svaret tycks vara, att han blandade sodalut och skrubbade sina arbetskläder. Det var bara landgångsskjortan som en kollämpare hade råd att kosta på såplut till. „

Sjömansrullorna ger oss uppgifter om löneförhållandena ombord.

För en befälhavare var lönevillkoren förstås avsevärt gynnsammare än för manskaper.

Otto Johnard har fört bok över sina inkomster 1903-1923 som kapten, och förstnämnda år, när han just blivit befälhavare på Sannebolagets S/S Newton har han en månadshyra på 200 kr. Dessutom hade han ett lönetillägg, kaplake, dvs. en överenskommen procentsats på fartygets nettoinsegling, i hans fall 6 %. Under seglationsår med goda fraktsatser kunde det bli ett tillskott på mellan 500 - 1200 kr men under första världskriget då

fraktsatserna rusade i höjden i takt med ökande tonnagebrist p g a torpederingar och minsprängningar uppgick kaplaken till mellan 30000 och 40000 kr per år. Därtill kom krigsriskersättning med förhållandevis blygsamma 400 kr per år.

Löneförhållandena och rangordningen för övrig besättning kan illustreras från år 1909 - i sjömansrulla för S/S Jane som Otto Johnard då förde befälet över. Förste styrman hade en månadshyra på 125 kr, övermaskinisten 180, eldare 55, timmerman 65, matros 55, jungman 25, steward 85. Som jämförelse kan nämnas att en småskollärrinna då tjänade ungefär 1000 kr/år och en poliskonstapel 1500.

Johan Otto Johnard pensionerades i januari 1932 efter att ha varit till sjöss från 1882 med avbrott för ett par års studier vid navigationsskolan i Strömstad. Han avled i november samma år. Nekrologen i Bohusläningen sammanfattar hans sjömanstid: barken Adelaide 1882 i 33 månader, senare Jonas Hasselgrens segelfartyg Sofia i Nordsjöfart 17 månader. Därpå tog han hyra på det engelska fartyget Stanley men återvänder senare till Adelaide. Därefter finner vi honom som styrman på Sannes brigg Gunhild. Han går så över till Avenabolagets lastångare Anona. Från 1895 är han stadigvarande knuten till Sannes rederi som styrman och sedan befälhavare på lastångarna Newton, Jane, Oddevold, Hafssten och Johan Sanne.

Några versrader i annonsen om hans bortgång träffar en ton i hans brev:

På världens stormuppfyllda hav

Din tro på Gud ej gick i kvav.

Dokumentation

Alla ni som sitter med gamla fotoalbum vet hur förargligt det är när man inte vet vilka personer som finns med på bilden eller i vilket sammanhang fotot togs. Ordföranden och bladredaktören vädjar därför till ert egenintresse. Försök att datera och skriva till uppgifter om gamla bilder. Kåröd-Hedebladet tar gärna emot sådant som kan belysa en episod, ett mode, en fest mm.

Det tidstypiska ser man som bekant bäst på lite tidsavstånd. Hembyggsdokumentation är en annan gren, som erbjuder släktforskaren mycket att ta vara på. Äldre kartor, tomtkartor, husdokumentation, möbler och inredningsstil är bara några exempel på vad som kan samlas in utifrån vars och ens utgångspunkt.

Styrelsemöte

Styrelsemöte för släktföreningen Kåröd-Hede 2002-06-29

Minnesanteckningar

Närvarande: Olof Johnard ordf., Ing-Marie Abrahamsson, Berit Carlsson, Marie Johnard, Gunnar Josefsson, Barbro Lundgren.

§1 Diskuterades fördelning av uppgifterna inom styrelsen och beslöts att Barbro Lundgren skulle vara v.ordf. och tillika kassaförvaltare och Marie Johnard sekreterare.

§2. Avhandlades layouten för vår hemsida. önskvärt med bild på Kåröd. Ing-Marie tar kontakt med Mikael Lundgren.

§3 Innehållet i Kåröd-Hedebladet ventilerades, önskvärt med bidrag från slakten. Om inga bidrag kommer skriver ordf. om sin släktforskning.

§4 Det aktuella medlemsantalet uppgick till 40 betalande.

§5 Barbro Lundgren redovisa en aktuell kassabehållning på ca 22000 kr.

§6 Under övriga frågor undrade Ing-Marie hur nästa generation får reda på att det finns en släktförening. Gunnar Josefsson frågade sig hur vi registrerar nya bam i slakten. Någon form av släktbok som fylls på undan för undan borde finnas. Förslaget att för släktens räkning driva en pensionärsgränd i Italien framkastades med stor iver av Barbro Lundgren.

Raneberg dag som ovan Olof Johnard/ordf